

مبانی مدیریت فرهنگی

دکتر نادر بهاری

عباس باباخانیان

سرشناسه: بهاری، نادر، ۱۳۵۵-

عنوان و نام پدیدآور: مبانی مدیریت فرهنگی / تألیف نادر بهاری، عباس باباخانیان.-

مشخصات نشر: تهران: اندیشه دانش، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۶۷ص.: مصور(بخش رنگی)

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۴۵-۳-۱ اریال ۱۰۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۶۲] - ۱۶۷

موضوع: مدیریت فرهنگی

نسخه افزوده: باباخانیان، عباس، ۱۳۵۶،

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴م ۹۶ب/ HM۶۲۱

رده بندی دیویی: ۳۰۶

شماره کتابخانه: ۴۱۵۶۵۴۸

عنوان: مبانی مدیریت فرهنگی

مولفان: دکتر نادر بهاری، عباس باباخانیان

ناشر: اندیشه دانش

صفحه آرا: انتشارات اندیشه دانش

طرح جلد: رامین فرامرزی

چاپخانه: پارت

سال نشر: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۴۵-۳-۱

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر برای انتشارات اندیشه دانش محفوظ می باشد، هر گونه تکثیر و کپی غیر مجاز، پیگرد قانونی دارد.

تهران: میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - بعد از تقاطع وحید نظری - ساختمان فروردین - پلاک ۲۸۶، طبقه دوم - واحد ۷ تلفن مرکز پخش: ۰۹۳۰۶۷۶۲۹۵۳-۵۵۰۳۲۲۰۸

پیشگفتار

حمد و سپاس بر حضرت حق که توفیقمان بخشید تا گامی هرچند کوچک در وادی ارزشمند و بی‌انتهای دانش برداریم و ذره‌ای از حلاوت اقیانوس بی‌کران علم را دریابیم و بدین وسیله سهمی هرچند جزئی از دین خود به حوزه‌ی بسیار مهم «فرهنگ» را ادا نماییم.

یکی از موضوعاتی که چند سالی است بر آن تأمل و کار شده و کتاب به رشته تحریر درآمده، حوزه‌ی با اهمیت فرهنگ بوده است. مطالعات فرهنگی بعنوان یکی از مهم‌ترین پروژه‌های رو به رشد دانشگاهی در ربع آخر قرن بیستم به‌ویژه در واپسین دهه آن ظهور کرد. رشد علوم میان رشته‌ای نیز به توجه بیشتر و برتری مفاهیم و تعاریف فرهنگی، ابعاد و لایه‌های فرهنگی، پژوهش‌ها، نظریه‌ها و مسائل مرتبط با آن از سوی دانش‌دان علوم اجتماعی و انسانی در اکثر حوزه‌ها منجر شده است. امروزه، مطالعات فرهنگی اگر هم به طور کامل جنبشی واقعاً «جهانی» نباشد، دست کم رشته بین‌المللی شناخته شده‌ای است که مباحث آن، کنار موضوعات مختلف سیاست، اقتصاد، روان‌شناسی، روانکاوی و غیره در کانون بررسی از مسائل آکنده قرار داده شده است (قلی‌زاده، ۱۳۹۲).

تلاش نگارندگان بر این بوده که مجمره‌ای را با توجه به ماهیت و پیچیدگی و همچنین تنوع و جنس متفاوت حوزه‌ی فرهنگ و سازمان‌های فرهنگی، صورت کامل جمع‌آوری و ارائه دهد که همین امر هم سبب تألیف چنین اثری را ضروری و لازم نموده است. نا کارشناسان، صاحب‌نظران، اساتید و مدیران محترم فرهنگی با بهره‌گیری از مطالب و مفاهیم آرمیده‌ی تحقیقات و پژوهش‌هایی را در حوزه‌ی شریف فرهنگ، فراهم آورند.

لازم به یادآوری است نگارندگان ادعای آن را ندارند که این اثر یک مقدمه جامع است بر حوزه فرهنگ و مدیریت فرهنگی بوده و بدون ایراد؛ بلکه تلاش صادقانه و دلسوزانه‌ای است جهت شناخت فرهنگ، ابعاد فرهنگ و مدیریت فرهنگی. شاخص‌هایی که در این کتاب راجع به مدیریت فرهنگی مطرح شده، به منظور آشنایی و انتخاب مدیران فرهنگی لایق برای کشور عزیزمان ایران اسلامی آورده شده که امید است مورد استفاده قرار گیرد. موجب سپاسگزاری و مسرت خواهد بود که صاحب‌نظران و همکاران نیک اندیش از ارائه راهنمایی‌های ارزنده خود دریغ ننموده و ما را در رفع نقص‌ها و نارسایی‌های این نوشته در چاپ‌های بعدی یاری فرمایند.

چه کسانی باید این کتاب را بخوانند؟

این کتاب برای کسانی است که می‌خواهند با چگونگی پیدایش فرهنگ، چستی فرهنگ، ابعاد فرهنگ و هر آنچه راجع به فرهنگ، آشنا شوند. اطلاعاتی که در آن آمده برای عموم مردم، خصوصاً دانشجویان عزیز کارشناسی و کارشناسی ارشد در رشته‌های «مدیریت فرهنگی» و «برنامه‌ریزی فرهنگی»، «مدیران فرهنگی»، «کارشناسان فرهنگی» سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی و کلیه‌ی اشخاصی که به دنبال کسب اطلاعات در حوزه‌ی فرهنگ و مسائل فرهنگی هستند، مفید خواهد بود.

چرا با این کتاب را بخوانید؟

هر کس که این کتاب را برداشته‌اید نشان می‌دهد که شخصی فرهنگی بوده و شخصیت فرهنگی داشته و دوست دارد در حوزه‌ی فرهنگ و مباحث فرهنگی، اطلاعات کامل‌تری داشته باشید ... تا همین جا هم گام بزرگی برداشته‌اید. آنچه که لازم است در آن جدیت و ممارست داشته باشیم، تلاش برای کسب دانش و یادگیری نیز پیوسته به اصولی است که برای رسیدن به آن‌چه می‌خواهیم، تعیین می‌کنیم. با خواندن این کتاب، این انگیز را در می‌یابید که در جهت سیر مطالعات و تحقیقات فرهنگی و لذت بردن از آن، اقداماتی را ترتیب دهید.

چگونه بیشترین بهره را از این کتاب ببریم؟

پیشنهاد می‌شود، این منبع با ارزش را در روی میز کار، کنار کتاب‌های مورد نیاز و ضروری و در کیف دستی‌تان بگذارید. به خاطر داشته باشید برای رسیدن به درجه‌ی والای فرهنگی، داشتن اهداف بلند مدت، ضروری است که در مسیر آن به کسب اصول و فنون مورد نیاز و تجربه شده و سپس بردباری و پابندی در ممارست‌های طولانی می‌باشد. تقریباً در همان ابتدا که این کتاب را می‌خوانید، احساس می‌کنید و درمی‌یابید که در چه زمان‌هایی از راه‌های شخص با فرهنگ و ... استفاده کرده‌اید، ولی در واقع گفتن هر یک از این کلمات چه بار معنایی داشته و ما در چه مواردی استفاده کرده‌ایم. مدیران و کارشناسان محترم فرهنگی کشور عزیزمان ایران؛ اصول ساده‌ی این کتاب را همچون لوازم یک جعبه ابزار بدانید و هر چند وقت یک‌بار، متناسب با نوع نیازتان، به یکی از آن اصول مراجعه فرمایید.

و در آخر پیشنهاد می‌گردد که هر چند وقت یک‌بار این کتاب را بخوانید تا مفاهیم و راهکارهایش برای‌تان مرور شود.

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار.....
۱۲	مقدمه
۱۳	فصل اول: چیستی و تعریف فرهنگ.....
۱۴	فرهنگ و تمدن.....
۱۴	پیدایش تمدن و فرهنگ.....
۱۵	تمدن چیست؟.....
۱۸	واژه فرهنگ و تاریخ آن.....
۲۲	تعریف و تبیین فرهنگ.....
۲۵	الف- تعریف‌های توصیفی تاریخی.....
۲۶	ب- تعریف‌های تاریخی.....
۲۷	ج- تعریف‌های هنجاری.....
۲۷	د- تعریف‌های روان شناختی.....
۲۷	هـ- تعریف‌های ساختاری.....
۲۸	و- تعریف‌های تکنونی یا ژنتیکی.....
۲۸	ز- تعریف‌های نمادین.....
۲۹	ویژگی مهم فرهنگ.....
۳۲	الف- فرهنگ عام ولی خاص است.....
۳۲	ب- فرهنگ متغیر ولی ثابت است.....
۳۲	ج- پذیرش فرهنگ اجباری ولی اختیاری است.....
۳۳	برخی دیگر از ویژگی‌های فرهنگ.....
۳۵	کارکردهای فرهنگ.....
۳۷	اجزاء اصلی تشکیل دهنده فرهنگ.....

- ۴۰..... فولکور(فرهنگ عامیانه)
- ۴۱..... علم و تکنولوژی و تاثیر آن بر فرهنگ
- ۴۲..... اقتصاد فرهنگ
- ۴۵..... اقتصاد و فرهنگ
- ۴۶..... آیا صنایع فرهنگی کاملاً فرهنگی اند؟
- ۴۶..... مفاهیم و نظریه های عملیاتی - کاربرد فرهنگ
- ۴۶..... اشاعه فرهنگی
- ۴۷..... انواع اشاعه فرهنگی
- ۴۸..... انتقال فرهنگی
- ۴۸..... فرهنگ پذیری
- ۴۹..... خرده فرهنگ
- ۵۰..... توسعه فرهنگی
- ۵۱..... بازتولید فرهنگی
- ۵۲..... تبادل فرهنگی
- ۵۲..... لایه های فرهنگی
- ۵۴..... دگرگونی فرهنگی
- ۵۵..... سرمایه فرهنگی
- ۵۶..... سرمایه اجتماعی
- ۵۷..... مشارکت اجتماعی
- ۵۸..... درختواره فرهنگ
- ۵۹..... هژمونی فرهنگ
- ۶۰..... نظریه های فرهنگی
- ۶۰..... نظریه امیل دورکیم

۶۱	نظریه مکتب فرانکفورت
۶۲	نظریه ماتیو آرنولد
۶۳	نظریه ریچارد هوگارت
۶۴	نظریه ریموند ویلیامز
۶۵	نظریه فرهنگی امام خمینی (ره)
۶۷	نظریه دهکده جهانی
۶۹	نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو
۷۱	فصل دوم: مدیریت فرهنگ
۷۲	مفهوم مدیریت فرهنگی
۷۳	اهمیت مدیریت فرهنگی
۷۴	اهداف مدیریت فرهنگی
۷۵	الزامات مدیریت فرهنگی
۷۷	الگوی مدیریت فرهنگی در ایران
۸۴	ضرورت وجود مدیریت فرهنگی
۸۴	اهمیت توجه به «فرهنگ» و «مدیریت فرهنگی»
۸۶	ویژگی‌های مدیران فرهنگی
۸۶	مدیران فرهنگی چگونه مدیرانی هستند؟
۸۷	ویژگی‌های مدیر برای احراز سمت مدیریت فرهنگی
۸۷	مطالعات لازم برای یک مدیر فرهنگی
۸۸	ویژگی‌های مدیران فرهنگی در دستگاه‌های فرهنگی
۹۰	صلاحیت‌ها و ویژگی‌های اساسی مدیران فرهنگی
۹۷	ویژگی‌های فردی مدیران فرهنگی
۱۰۰	مهارت فنی مدیران فرهنگی

۱۰۱.....	خصائص مهم مدیران فرهنگی
۱۰۵.....	خصائص رفتاری - حرفه ای مدیران فرهنگی
۱۰۶.....	خصائص مدیران فرهنگی در عرصه فرهنگ
۱۱۰.....	فصل سوم: فعالیت‌های فرهنگی
۱۱۱.....	مفهوم فعالیت‌های فرهنگی
۱۱۳.....	فعالیت‌های قرآنی
۱۱۳.....	ترتیب فرهنگ مطالعه
۱۱۴.....	گسترش محاسن و مجمع ادبی، فرهنگی و هنری سازمان‌های مردم نهاد
۱۱۴.....	برپایی نمایشگاه
۱۱۴.....	اجرائی تئاتر، نمایشگاه و دیگر فعالیت‌های نمایشی
۱۱۴.....	استفاده از شهر نوشته‌ها
۱۱۵.....	جشنواره‌ها
۱۱۵.....	برپایی مراسم ملی و مذهبی
۱۱۵.....	تاسیس فرهنگسراها، خانه‌های هنری و ادبی و ... ها
۱۱۶.....	اهداف فعالیت‌های فرهنگی
۱۱۷.....	نمونه‌هایی از تجمعات و فعالیت‌های فرهنگی
۱۲۰.....	فصل چهارم: سازمان‌های بین‌المللی فرهنگی
۱۲۱.....	آشنایی با سازمان‌های بین‌المللی فرهنگی
۱۲۱.....	سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد
۱۲۶.....	سازمان اسلامی، آموزشی، علمی و فرهنگی
۱۳۰.....	ساختار تشکیلاتی آی‌سکو
۱۳۱.....	پایتخت فرهنگی جهان اسلام
۱۳۱.....	الزام عضویت ایران در آی‌سکو

۱۳۲.....	فصل پنجم: ساختار سازمانی سازمان‌های فرهنگی
۱۳۳.....	طرح سازمان فرهنگی
۱۳۳.....	مفهوم ساختار سازمان
۱۳۴.....	طرح ریزی ساختار سازمان
۱۳۴.....	ابعاد ساختار سازمانی سازمان‌های فرهنگی
۱۳۷.....	نکات اساسی در طراحی ساختار سازمان‌های فرهنگی
۱۳۸.....	متغیرهای زمینه‌ای تأثیرگذار بر ساختار سازمان فرهنگی
۱۴۰.....	ویژگی‌های ساختاری سازمان فرهنگی
۱۴۴.....	فصل ششم: مراحل اجرایی برنامه ریزی فرهنگی
۱۴۵.....	مراحل اجرایی برنامه ریزی فرهنگی
۱۴۷.....	فرآیند برنامه ریزی فرهنگی در سطح کارگاه‌های اجرایی
۱۴۹.....	تجزیه و تحلیل روندهای فرهنگی در جامعه
۱۵۰.....	تجزیه و تحلیل محیط داخلی
۱۵۱.....	تجزیه و تحلیل محیط خارجی
۱۵۵.....	ارزیابی، تدوین و اجرای راهبردها
۱۵۴.....	برنامه ریزی استراتژیک (راهبردی)
۱۵۵.....	ضرورت‌ها و ملاحظات اساسی در برنامه ریزی راهبردی فرهنگی
۱۵۸.....	نتیجه‌گیری
۱۶۰.....	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

فرهنگ و مدیریت فرهنگی، همیشه از حساس‌ترین و مهم‌ترین مقوله‌ها و برنامه‌های یک کشور، ملت، سازمان، گروه و حتی فرد بوده و انتقال دستاوردهای مادی و معنوی به نسل نوین، مهم‌ترین دغدغه‌ی برنامه‌ریزان و مدیران فرهنگی نسل حاضر است. در این راستا، نوع و چگونگی فعالیتی که به وسیله آن، انتقال یافته‌ها و داشته‌ها را آسان‌تر و مطمئن‌تر کند، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

در کشور ما انتقال این یافته‌ها و داشته‌ها به لحاظ وجود ارزش‌های الهی انقلاب اسلامی و دستاوردهای فرهنگی که به بهای سنگین و مقدس خون شهدا، حاصل شده‌اند؛ حساس و حیاتی می‌باشد. لذا علاوه بر برنامه‌ریزی دقیق و سرمایه‌گذاری مناسب، شناسایی و بکارگیری روش‌های مختلف مدیریت فرهنگی ضرورت دارد.

در این راستا، فرهنگ و فعالیت‌های مرتبط به آن، فرصت و ظرفیت قابل توجهی برای حضور و ظهور توانایی‌های انفرادی و جمعی ایده‌های جدید را برای اصحاب فرهنگ و هنر، افزایش آگاهی‌های فردی و اجتماعی و انتقال دقیق و شفاف پیام‌های ارزشی را دارد.

حضور هر چه بیشتر علاقمندان در عرصه فرهنگ و هنر نیز منوط به طی فرآیندی است؛ آشنایی با فرهنگ و لایه‌های آن، درک دقیق مدل‌ها و ابزارهای فرهنگی، شناسایی استعدادها، کسب آموزش، توانایی رقابت سالم و پرورش و بالندگی مداوم استعدادها از جمله مراحل مهم این فرآیند می‌باشد.

در این رابطه، کتاب حاضر تلاشی است در جهت آموزش و آشنایی علاقمندان به مقوله‌ی فرهنگ، فن و حرفه‌ی ارزشمند مدیریت فرهنگی در نهادها و سازمان‌ها، مؤسسات و کانون‌ها و پایگاه‌ها، که در قالب تیم‌ها، گروه‌ها و کارشناسان «فرهنگی» فعال هستند؛ با این امید که در کمیت و کیفیت کار اثربخشی ممکن فراهم گردد.